

Carme Karr a la “vila morta”

Shan complert cinquanta anys de la mort de Carme Karr, escriptora i educadora, figura indispensable del feminisme català del començament de segle.

El nom de Carme Karr va lligat estretament als meus records d'infantesa. Entre els llibres que vaig llegir, al costat del *Narcís* de Lola Anglada, *L'Estrella* de Josep Jonquera, les *Històries per a nois* de Barradas, *Els nens de la meua escala* de Salvat-Papasseit, els *Contes de Jacob i Grimm* traduïts per Riba o les *Rondalles d'Andersen* traduïdes per Carner i Manent, hi ocupaven un lloc destacat –i no sols per la grandària del volum– els *Cuentos a mis nietos* de Carme Karr, editats a Burgos l'any 1932; conservo una memòria vívida d'aquells relats transparents.

Amb els anys, vaig saber que, contra totes les aparences, Carme Karr i Alfonseti era catalana, nascuda a Barcelona de pare francès d'origen alemany i de mare italiana; que s'havia casat amb el basc Josep Maria de Lasarte i de Janer i que era l'àvia de dos catalans tan notables com els germans Joan i Josep Maria Ainaud de Lasarte. Després vaig saber més i més coses de Carme Karr, de la seva llarga activitat periodística, lligada a un feminisme decidit, que va culminar amb la fundació de *Feminal*, revista que va propagar durant deu anys a Catalunya les noves idees que florien a Europa.

Ara, a més, he descobert una inesperada vinculació de Carme Karr amb Girona. Entre els papers personals de l'arxiu de Carles Rahola hi ha una carta de l'escriptora, de l'any 1906, a la qual pertany aquest expressiu paràgraf: «Quins bons amics de vàlua real he trobat jo a Girona! No sap vostè lo sovint que hi penso en aquella *vila morta*, en la qual per a mi viuen tants i tan bons records d'una ben curta estada. I tinc una pena, sempre que hi penso, en Girona, en tot aquell Empordà on tants amics hi tinc escampats... És no tenir-los tots més a la vora o que les coses de la vida no em permetin sovint anar a estrènyer les bones mans de tots aquells que recordo amb vera afecció...».

L'any 1906, quan això va ser escrit, imperaven entre els escriptors catalans la llegenda i la moda de la Girona espectral, paral·lela a *Bruges, la morte* de Georges Rodenbach. Aquell mateix any, sota el pseudònim d'Oleguer Recó, Josep Carner parlava encara d'una Girona agònica i taciturna, d'hores immòbils i de tombes eternes. Carme Karr, en canvi, ja subratllava l'expressió *vila morta* com qui la posa en qüestió, perquè havia descobert l'altra cara del mite: la Girona *viva de dins* que més endavant evocarien Eugeni d'Ors, Xavier Montsalvatge o Tomàs Garcés. Havia comprovat que el gironí, amb fama d'eixut i esquerp, podia ser també cordial i acollidor, capaç de suscitar afectes irrevocables.

En això també, com en el feminisme militant i en altres actituds, Carme Karr es va avançar al seu temps.

Carme Karr,
escriptora i feminista
(Barcelona,
1865-1943).

La literatura del foc

Dels incendis forestals que han assolat aquest estiu la Selva i altres indrets del país ja se'n parla degudament en l'editorial d'aquest número. Si no fos així, no gosaria pas abordar el tema des d'un angle tan inoperant i, si es vol, tan frívol com el de la literatura.

Complet, però, aquell compromís fonamental amb la crua realitat dels focs i dels seus estralls, em sento capaç d'afegir-hi sense mala consciència aquest comentari estrictament marginal.

El cas és que els grans focs forestals es troben vinculats, entre nosaltres, a inoblidables pàgines literàries. Del famós foc de les Gavarres de 1928, en va sortir perjudicat com a propietari Joaquim Ruyra, i ell mateix, «força empobrit pel desastre», va escriure, com a pòrtic del llibre *Entre flames*, algunes descripcions punyents dels resultats del cataclisme: «Tot és apagat; apagat de foc i apagat també d'alegria i de vida. Hores i hores de camí durant les quals el viatnant, vall rera vall, serra rera serra, no descobreix res més que una selva morta, una terra encendrada, unes cases mig cremades, si no destruïdes del tot, un cel sense ocells i un aire sense remors».

Prudenci Bertrana, en canvi, va dedicar moltes planes de la novel·la *L'hereu* a descriure un foc de viu en viu, amb tots els detalls dramàtics de la seva propagació i de la lluita acarnissada per a la seva extinció. Són la crònica viscuda d'algun incendi real que ell devia contemplar a les seves terres de l'Esparra, exactament les mateixes que ara han estat arrasades per les flames. Per això, perquè el paisatge és idèntic i els focs s'assemblen mimèticament l'un a l'altre, el seu relat de fa més de seixanta anys pot servir per il·lustrar amb la màxima precisió la patètica realitat

d'aquest estiu: «El grup d'arbres és embolcallat d'un remolí de fum. Les capçanes es retorcen furiosament, com si una regolfada ciclònica les hagués investides. Una ona de xardor irresistible, asfixiant, es llença damunt d'Innocenci i dels bosquerols, tan sobtosa i abrivada que els causa la mateixa sensació que si els petaquegessin amb un gran llençol empapat d'aigua bullent. Alhora, com un plomall apoteòsic d'un castell de focs d'artifici, són projectades a l'aire no sols les guspises i els cremallots, sinó també branques enteres que descriuen paràboles en l'espai a guisa de bombes incendiàries. Per un instant les flames encastellades venceren la llum del sol empal·lidada per la gruixúria del fum. Els homes han fet un moviment instintiu de retrocés sense, però, perdre de vista aquella mena de cràter gitador de la lava destructora. Llavors s'adonaren que uns quants boscalls abrandats havien traspasat l'espai net de cosa inflamable que ells, a guisa de trinxera, havien oposat a l'invasor. Amantents, a risc de socarrimar-se la pell amb l'ardència de la pròxima i enorme foguera, vint, trenta bosquerols, potser més, tot esgrimint ramassos, tràmeccs i podalls, cauen damunt aquella mena de torxes, la flama de les quals començava de fer rebrollar l'incendi...»

Tant de bo que aquesta literatura, igualment vàlida per documentar el passat com per descriure el present, sigui —com volia Ruyra— una literatura *entre flames*: entre les flames destructores del foc i les flames abrandades de la solidaritat.

Il·lustració de Rosario de Velasco per a un conte de Carme Karr.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ